Ålands landskapsregering

Asiakirjan nimi	Kirjeen nro
LAUSUNTO	195 S3
Asian nro	Päiväys
ÅLR 2021/10171	30.11.2021

Viite
26.11.2021 päivätty lausuntopyyntönne

Yhteyshenkilö
Maakunnan lääkäri Knut Lönnroth,
+358 (0)18 25000 (vaihde)
knut.lonnroth@regeringen.ax

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
FIN-00102 EDUSKUNTA

stv@eduskunta.fi

Asia

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Ahvenanmaan maakunnan hallitus sai 26.11.2021 eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalta lausuntopyynnön koskien hallituksen esitystä laeiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 28 §:n 2 momentin mukaan Ahvenanmaan maakunnan lausunto on hankittava ennen maakunnalle erityisen merkityksellisten lakien säätämistä. Maakunnan hallitus toteaa, että se ei asian hyvin lyhyen valmisteluajan takia ole kyennyt muodostamaan asioista kattavaa käsitystä ja tuomaan esille kaikkia Ahvenanmaan kannalta olennaisia näkökulmia.

Covid-19-tautia koskeva todistus Suomeen saavuttaessa

Valtioneuvosto ehdottaa, että tartuntatautilain 16 c §:n 2 momentin voimassaoloa ei jatketa. Tästä seuraa, että 31.12.2021 jälkeen ei velvollisuudesta esittää todistus ja osallistua testeihin ole enää poikkeuksia sellaisten henkilöiden osalta, jotka ovat Suomeen saapumista edeltäneiden 14 vuorokauden aikana oleskelleet vain sellaisissa maissa tai sellaisilla alueilla, joilla covid-19-esiintyvyys tai virusmuunnoksen levinneisyys ei aiheuta erityistä epidemian leviämisen riskiä suhteessa covid-19-esiintyvyyteen tai virusmuunnoksen levinneisyyteen Suomessa.

Lakiehdotuksessa viitataan ennakkotietoon, jonka mukaan Euroopan komissio julkaisee marraskuun 2021 lopulla esityksensä matkustukseen liittyvästä uudesta riskinarviomallista. Hallituksen esityksen mukaan komission tavoite on siirtyä edellä mainitusta maakohtaisesta arvioinnista matkustajakohtaiseen arviointiin, jolloin ilmaantuvuuteen ja testipositiivisuuteen perustuvan mallin sijaan matkustajalta edellytettäisiin joko EU:n tai muuta vastaavaa koronatodistusta. Euroopan komission uusi riskinarviomalli tukee valtioneuvoston mukaan 16 c §:n 2 momentin poistamista.

Lakiehdotuksen laatimisen jälkeen Euroopan komissio on julkaissut lehdistötiedotteen matkustukseen liittyvästä uudesta riskinarviomallista (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6186) sekä muita yksityiskohtaisia tietoja (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_21_6281). Niistä käy ilmi muun muassa, että jäsenvaltioiden on tehtävä poikkeuksia vihreäksi luokitelluista maista ja vihreäksi luokitelluilta alueilta saapuvien maahantulijoiden osalta, ja että vihreäksi luokiteltavien maiden tai alueiden määritelmää on muutettava siten, että niissä otetaan huomioon myös rokotuskattavuus. Komissio kirjoittaa, että vihreäksi luokitelluista maista tuleviin matkustajiin ei tule soveltaa rajoituksia. Lisäksi poikkeuksia tulisi tehdä muun muassa työmatkallaan rajan ylittävien henkilöiden osalta. Maakunnan hallitus toteaa, että Euroopan komission ehdotusta ei siis ole otettu kokonaisuudessaan huomioon, kun valtioneuvosto ehdottaa, että 16 c §:n 2 momentin voimassaoloa ei jatkettaisi. Maakunnan hallitus katsoo, että 16 c §:n 2 momentti on säilytettävä ja sopeutettava Euroopan komission riskinarviomalliin. Lisäksi maakunnan hallitus katsoo, että sosiaali- ja terveysministeriön puutteellista ja osin virheellistä selvitystä Ahvenanmaan ja Ruotsin välisessä liikenteessä voimassa olevista terveysturvallisuustoimista on tarpeen uudistaa siten, että työmatkallaan rajan ylittävän henkilön käsitettä voidaan soveltaa Ahvenanmaan ja Ruotsin välillä säännöllisesti matkustaviin henkilöihin (ks. liitteenä oleva 18.11.2021 päivätty kirjelmä ÅLR 2021/9876).

Lain 16 a ja b §:n osalta maakunnan hallitus toteaa aiempaan tapaan (ks. aiemmat lausunnot), että ulkomailta Ahvenanmaalle tulevien maahantulijoiden testaamisesta tehtyä arviointia ei ole selostettu tämän lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Arviointi, jota on päivitetty kaikkien 28.11.2021 mennessä testattujen osalta, ei ole toistaiseksi osoittanut, että Ahvenanmaan maahantulotesteistä olisi ollut ilmeistä hyötyä.

Maakunnan hallitus kyseenalaistaa lakiehdotuksen yhteensopivuuden perusoikeuksien, suhteellisuusperiaatteen sekä eduskunnan perustuslakivaliokunnan asiasta antamien lausuntojen (PeVL 26/2021 ja PeVL 35/2021 vp) ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöjen (StVM 25/2021 ja StVM 18/2021 vp) kanssa. Maakunnan hallitus viittaa muilta osin aiempiin lausuntoihinsa, joista tuorein on maakunnan hallituksen 18.11.2021 päivätty kirjelmä (ÅLR 2021/9876).

EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallinen käyttö

Lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että tarkempia seurantatietoja EU-koronatodistuksen kansallisesta käytöstä ei toistaiseksi ole käytettävissä. Perusteluissa kerrotaan vain, että THL:n mukaan toiminnanharjoittajat ja muut tahot ovat ottaneet EU-koronatodistuksen lukijasovelluksen käyttöön sovelluskaupasta noin 80 000 kertaa. Maakunnan hallitus toteaa, että tartuntatautilain 58 i §:n voimassaoloa ehdotetaan jatkettavaksi, vaikka sen suorista vaikutuksista taudin leviämisen ehkäisemiseen tai rokotuskattavuuteen ei esitetä näyttöä.

Voimassaoloaika

Maakunnan hallitus arvioi, että ehdotettu voimassaoloaika 30.6.2022 saakka ei ole perusteltu varsinkaan Suomeen saavuttaessa vaadittavien covid-19-todistusta koskevien säännösten voimassaolon jatkamisen osalta.

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan todennut tärkeäksi sen, että rajoitustoimenpiteiden käytöstä luovutaan heti, kun se on mahdollista. Ehdotettujen säännösten ajallinen kesto on lakiehdotuksen mukaan ulotettu siihen saakka, että THL:n arvion mukaan väestö olisi saatu rokotettua täydellä rokotussarjalla ja väestön vastustuskyky covid-19-tautia ja mahdollisia virusmuunnoksia vastaan olisi niin hyvä, ettei toimenpiteiden enää sen vuoksi voitaisi nykytiedon valossa katsoa olevan välttämättömiä. Lakiehdotuksen mukaan THL on sosiaali- ja terveysministeriölle 1.11.2021 antamassaan lausunnossa arvioinut säännösten voimassaolon jatkamisen olevan tarpeellista 30.4.2022 saakka. Lakiehdotus ei sisällä mitään lisäperusteluja sille, että sääntelyn ehdotetaan olemaan voimassa vielä kaksi kuukautta tätä pidempään, eli 30.6.2022. saakka.

Ravitsemisliikkeiden toiminnan rajoittamista koskevat säännökset

Lakiehdotuksessa ei ole sisällöllisiä muutoksia tartuntatautilain 58 a–b §:n ravitsemisliikkeiden toiminnan rajoittamista koskeviin säännöksiin. Maakunnan hallitus on useissa aiemmissa pandemian aikana antamissaan lausunnoissa todennut, että alueelliset toimielimet pystyisivät paremmin ottamaan kantaa covid-19-epidemian torjumiseksi mahdollisesti tarvittaviin rajoituksiin ja toimenpiteisiin, ja että tartuntatautilain 58 a § poikkeaa monista muista lain toimivaltuuksista siinä mielessä, että rajoituksista päätetään keskitetysti valtioneuvoston asetuksella eikä alueellisella hallintopäätöksellä.

Myös perustuslakivaliokunta on todennut, että voimassa olevan ja ehdotetun 58 a §:n rakenne eroaa monista muista tartuntatautilain mukaisista toimivaltuuksista, koska siinä ei säädetä, että rajoituksista säädetään hallinnollisilla päätöksillä vaan valtioneuvoston asetuksella. Ehdotettu sääntely siis eroaa lähtökohdiltaan itsehallintolain 30 §:n 9 kohdasta, jonka mukaan maakunnan hallitus tai jokin muu maakuntalaissa määrätty maakunnan viranomainen on toimivaltainen huolehtimaan tartuntatautilain mukaisista tehtävistä (ks. esim. PeVL 31/2020 vp, s. 5 ja PeVL 9/2021 vp, kappaleet 14–15).

Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 13 ja 22 kohdan mukaan elinkeinotoiminta tietyin poikkeuksin ja luvat alkoholijuomien anniskeluun kuuluvat maakuntapäivien lainsäädäntövaltaan. Maakunnan hallitus pitää edelleen tartuntatautilain 58 a §:ää ongelmallisena ja katsoo kyseisen sääntelyn kuuluvan maakuntapäivien lainsäädäntövaltaan. Säännöstä tulisi joka tapauksessa muuttaa siten, että maakunnan hallitus voisi alueellisesti Ahvenanmaan erityisolosuhteiden ja sovellettavan maakuntalainsäädännön sekä itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan mukaisen tartuntatautien torjuntaa koskevan hallintotoimivallan nojalla hallintopäätöksellä rajoittaa ravitsemisliikkeiden aukiolo- ja anniskeluaikoja Ahvenanmaalla.

Valvonta

Maakunnan hallitus toteaa aiempaan tapaan, että väliaikaiset säännökset merkitsevät työtehtävien lisääntymistä, kun maakunnan hallitus toimii velvoitteiden ja rajoitusten noudattamista valvovana viranomaisena. Tartuntatautilain määräaikaisiin säännöksiin liittyvät entisestään lisääntyvät työtehtävät ja kasvavat kustannukset on korvattava, mikäli väliaikaisten säännösten voimassaoloa jatketaan. Nämä kustannukset eivät sisälly itsehallinnon rahoitukseen, joten Ahvenanmaan maakunnalle on tarpeen maksaa niistä erillinen korvaus.

Lopuksi

Kaiken kaikkiaan maakunnan hallitus kyseenalaistaa lakiehdotuksen suhteellisuuden. Maakunnan hallitus ei myöskään pidä ehdotettua voimassaoloaikaa 30.6.2022 saakka perusteltuna.

Maakunnan hallituksella ei muutoin ole erityisiä näkemyksiä lakiehdotukseen ehdotetuista muutoksista.

Maaneuvos Veronica Thörnroos

Ministeri Annette Holmberg-Jansson

TIEDOKSI Ahvenanmaan maakuntapäivät, itsehallintopoliittinen lautakunta, susanne.eriksson@lagtinget.ax
Valtioneuvoston kanslia, kirjaamo@vnk.fi
Heidi Kaila, valtioneuvoston kanslia, heidi.kaila@gov.fi
Anne Kumpula, sosiaali- ja terveysministeriö, anne.kumpula@gov.fi
Viveca Arrhenius, sosiaali- ja terveysministeriö, viveca.arrhenius@gov.fi
Maija Neva, sosiaali- ja terveysministeriö, maija.neva@gov.fi
Liisa Katajamäki, sosiaali- ja terveysministeriö, liisa.katajamaki@gov.fi
Mikaela Nylander, oikeusministeriö, mikaela.nylander@gov.fi
Mats Löfström, kansanedustaja, mats.lofstrom@eduskunta.fi
Janina Groop-Bondestam, oikeusministeriö, janina.groop-bondestam@gov.fi
Noora Löfström, valtioneuvoston kanslia, noora.lofstrom@gov.fi

LIITE Ahvenanmaan maakunnan hallituksen 18.11.2021 päivätty kirjelmä ÅLR 2021/9876

Ålands landskapsregering

Asiakirjan nimi	Kirjeen nro
KIRJELMÄ	190 S3
Asian nro	Päiväys
ÅLR 2021/9876	18.11.2021

Viite
5.11.2021 päivätty muistioluonnoksenne

Yhteyshenkilö
Knut Lönnroth, +358 (0)18 25000 (vaihde)
knut.lonnroth@regeringen.ax

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
FIN-00023 VALTIONEUVOSTO

kirjaamo@stm.fi

Asia

Kirjelmä sosiaali- ja terveysministeriön muistioluonnoksesta terveysturvallisista toimenpiteistä Ahvenanmaan ja Ruotsin välisessä liikenteessä

Maakunnan hallituksen virkamiehiä kutsuttiin 16.10.2021 suulliseen kuulemiseen sosiaali- ja terveysministeriön muistioluonnoksesta koskien terveysturvallisuustoimenpiteitä Ahvenanmaan ja Ruotsin välisessä liikenteessä.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 33 §:n mukaan valtioneuvoston tulee hankkia maakunnan hallituksen lausunto ennen sellaisten säädösten antamista, jotka koskevat pelkästään maakuntaa tai joilla muuten on erityistä merkitystä maakunnalle. Kirjallinen aineisto huomioon ottaen, ja siltä kannalta, miten tärkeää on, että ministeriö ennen kokousta ymmärtää maakunnan hallituksen kannan, maakunnan hallitus on päättänyt esittää näkemyksensä asiasta kirjallisesti kokoukseen osallistumisen sijaan. Maakunnan hallituksella on kuitenkin jatkossa valmius osallistua asiaa koskevaan kokoukseen, ja se esittää, että sekä oikeusministeriölle että oikeuskanslerinvirastolle annettaisiin mahdollisuus osallistua kokoukseen.

Muistioluonnoksessa on sellaisia virheitä, että se on laadittava uudelleen. Päätelmä, jonka mukaan ahvenanmaalaisilla ei ole erityistä asemaa elinkeinon harjoittamista ja kulttuuria koskevien oikeuksien suhteen, on ristiriidassa Ahvenanmaan itsehallintolain ja koko itsehallinnon tavoitteen kanssa, joka on ahvenanmaalaisten ruotsin kielen, kulttuurin ja paikallisten perinteiden säilyttäminen. Sen lisäksi, että muistiossa ei ole otettu huomioon Ahvenanmaan itsehallintolakia, siitä on jätetty pois myös 27.6.1921 tehty Ahvenanmaan sopimus, jonka mukaan *”1. Päättäen vakuuttaa ja taata Ahvenanmaan saarten väestölle sen ruotsalaisen kielen, sivistyksen ja paikallisten perintätapojen säilyttämisen sitoutuu Suomi ensi tilassa sisällyttämään Ahvenanmaan itsehallinnosta toukokuun 7 (on oleva 6) päivänä 1920 annettuun lakiin seuraavat takeet: […]”*. Lisäksi maakunnan hallitus katsoo, että sosiaali- ja terveysministeriö ei ole käsitellyt asiaa ajallisesti asianmukaisella tavalla. Tämä oli tarkoitettu pikaselvitykseksi, ja maakunnan hallitukseen otettiin yhteyttä vasta nyt kuukauden kuluttua.

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää muistioluonnoksessa, että tartuntatautilain (1227/2016) 16 c §:n 2 momentin nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa käytettäviä epidemiologisia kriteerejä tulee jatkossa tulkita siten, että Ahvenanmaan naapureina olevat Ruotsin rajakunnat vapautetaan todistus- ja testausvelvoitteista samoin perustein kuin pohjoisessa sijaitsevat rajakunnat. Samalla sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että asetuksenantovaltuus on sidottu vain covid-19-taudin esiintyvyyteen ja virusmuunnoksen levinneisyyteen, joten asetuksessa ei voida ottaa huomioon muita vapautusperusteita. Tätä selvennetään edelleen määrittelemällä seuraavat kriteerit maiden ja alueiden sisällyttämiselle asetukseen: covid-19-tapausten ilmaantuvuus suhteessa väkilukuun on seurantajakson aikana alle 25 tapausta 100 000 asukasta kohden, positiivisten covid-19-testitulosten osuus ei ole suurempi kuin Suomen eri alueilla raportoitujen positiivisten testien osuus ja virusmuunnoksen leviäminen ei aiheuta erityistä riskiä covid-19-epidemian leviämisestä Suomeen. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että Ahvenanmaan naapureina olevien Ruotsin rajakuntien sekä Ruotsin ja Norjan puolella olevien pohjoisten rajakuntien vapauttamiselle todistus- ja testausvelvoitteista ei tällä hetkellä ole olemassa laillista perustetta niiden rajakuntastatuksen perusteella.

Tästä huolimatta sosiaali- ja terveysministeriön muistioluonnoksessa todetaan, että Ruotsin ja Norjan pohjoisille rajakunnille on aiemmin tehty poikkeuksia juuri rajakuntastatuksen perusteella. Myös maakunnan hallitus totesi lausunnossaan (14.10.2021, ÅLR 2021/8893), että Norjan rajakunnat jätettiin lukuun ottamatta valtioneuvoston 15.10.2021 antamassa asetuksessa, vaikka niiden 14-päivän ilmaantuvuus ylitti 25/100 000. Maakunnan hallitus totesi kirjeessään (2.9.2021, ÅLR 2021/7486), joka koski valtioneuvoston asetusta poikkeuksista velvollisuudesta esittää covid-19-todistus tai osallistua covid-19-testiin (804/2021, annettu 31.8.2021), että valtioneuvosto oli mainitussa asetuksessa tehnyt kaikkia neljää Ruotsin ja Suomen välisellä maarajalla sijaitsevaa Ruotsin rajakuntaa koskevan poikkeuksen, vaikka tuolloin vain yksi niistä alitti tuolloin käytetyn raja-arvon (10 tautitapausta 100 000 asukasta kohden viimeisten 14 päivän aikana). Näin ollen on selvää, että myös muita tekijöitä otettiin huomioon, kun pohjoisella rajalla sijaitsevat Ruotsin ja Norjan rajakunnat vapautettiin todistus- ja testausvelvoitteista. **Maakunnan hallitus toteaa, että valtioneuvoston 31.8.2021 sekä 15.10.2021 antamat asetukset ovat ristiriidassa tartuntatautilain 16 c §:n 2 momentin mukaisen asetuksenantovaltuuden kanssa.**

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdotti 13.10.2021 antamassaan mietinnössä, että tartuntatautilain (1227/2016) 16 §:n 2 momentin asetuksenantovaltuutta koskevaa perussäännöstä täsmennettäisiin lisäämällä säännökseen maininta covid-19-taudin ilmaantuvuudesta säännöksessä tarkoitetussa maassa tai alueella suhteessa covid-19-taudin ilmaantuvuuteen Suomessa tai virusmuunnoksen leviämiseen (StVM 25/2021 vp). Jos ilmaantuvuutta koskeva raja asetetaan Suomen ilmaantuvuuslukua alemmaksi, eroavuus ei saa olla merkittävä. Sosiaali- ja terveysministeriön muistioluonnoksessa ehdotetaan, että

ilmaantuvuuden raja-arvo olisi edelleen 25/100 000 viimeisten 14 päivän aikana. Suomen 14 päivän ilmaantuvuus on nyt noin 200/100 000. Ehdotettu raja-arvo olisi siis noin kahdeksasosa Suomen ilmaantuvuudesta, mikä on merkittävä eroavuus. **Maakunnan hallitus toteaa, että sosiaali- ja terveysministeriön muistioluonnos ei ole sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön mukainen.**

ECDC:n mukaan 14 päivän ilmaantuvuus viikoilla 44–45 vuonna 2021 oli huomattavasti alhaisempi Ruotsissa (80/100 000) kuin Suomessa (200/100 000). Covid-19-taudin aiheuttamien kuolemien määrä oli samalla ajanjaksolla 2/1 000 000 Ruotsissa ja 13/1 000 000 Suomessa. Positiivisten testien osuus oli samaa luokkaa Ruotsissa ja Suomessa. Maiden välistä eroa ilmaantuvuudessa ei voi selittää tehtyjen testien lukumäärän erolla. **Maakunnan hallitus toteaa, että ehdotetut poikkeuksia koskevat kriteerit ovat ristiriidassa EU:n yhteisten periaatteiden kanssa, joiden mukaan Ruotsista matkustavat henkilöt tulisi vapauttaa velvollisuudesta esittää covid-19-todistus ja käydä covid-19-testissä Suomeen saapuessaan.**

Maakunnan hallitus on aiemmin kertonut Ahvenanmaalle saapuneiden matkustajien testaamisesta 12.7.2021 alkaen saaduista kokemuksista (ks. edellinen lausunto) sekä siitä, että testauksella ei arvioida saavutetun havaittavissa olevia myönteisiä vaikutuksia. Tämä arvio säilyy ennallaan myös, kun seurantaa on päivitetty kaikkia 17.10.2021 mennessä tehtyjä testejä koskevilla tiedoilla.

Muilta osin viitataan maakunnan hallituksen aiemmin asiassa antamiin lausuntoihin ÅLR 2021/7486 (2.9.2021) ja ÅLR 2021/8893 (14.10.2021) sekä perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 35/2021 vp ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön StVM 25/2021 vp.

Yhteenvetona maakunnan hallitus toteaa, että tartuntatautilaki ei tue tiettyjen rajakuntien vapauttamista todistus- ja testausvelvoitteista rajakuntastatuksen perusteella. Lisäksi maakunnan hallitus toteaa, että 25/100 000:n raja-arvo on ristiriidassa sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön kanssa. Maakunnan hallitus katsoo, että ainoa tartuntatautilain kanssa sopusoinnussa oleva toimenpide olisi tehdä koko Ruotsia koskeva poikkeus velvollisuuteen esittää covid-19-todistus ja käydä covid-19-testissä Suomeen saavuttaessa. Maakunnan hallitus on 16.11.2021 ottanut yhteyttä oikeuskansleriin asiaa koskien.

Varamaaneuvos Harry Jansson

Ministeri Annette Holmberg-Jansson

Ålands landskapsregering

TIEDOKSI

Ahvenanmaan maakuntapäivät, itsehallintopoliittinen lautakunta, susanne.eriksson@lagtinget.ax
Valtioneuvoston kanslia, kirjaamo@vnk.fi
Thomas Blomqvist, pohjoismaisesta yhteistyöstä vastaava ministeri, thomas.blomqvist@gov.fi
Anna Hallberg, pohjoismaisesta yhteistyöstä vastaava ministeri, anna.hallberg@gov.se
Heidi Kaila, Valtioneuvoston kanslia, heidi.kaila@gov.fi
Anne Kumpula, sosiaali- ja terveysministeriö, anne.kumpula@gov.fi
Viveca Arrhenius, sosiaali- ja terveysministeriö, viveca.arrhenius@gov.fi
Oikeuskanslerinvirasto, kirjaamo@okv.fi
Mikaela Nylander, oikeusministeriö, mikaela.nylander@gov.fi
Mats Löfström, kansanedustaja, mats.lofstrom@eduskunta.fi
Claes Hammar, Ruotsin pääkonsuli Ahvenanmaalla, claes.hammar@gov.se
Janina Groop-Bondestam, oikeusministeriö, janina.groop-bondestam@gov.fi
Noora Löfström, Valtioneuvoston kanslia, noora.lofstrom@gov.fi

Ålands landskapsregering

Dokumentnamn	Brevnr
UTLÅTANDE	195 S3
Ärendenr	Datum
ÅLR 2021/10171	30.11.2021

Hänvisning
Er begäran om utlåtande 26.11.2021

Kontaktperson
Landskapsläkare Knut Lönnroth,
+358 (0)18 25000 (växel)
knut.lonnroth@regeringen.ax

Social- och hälsovårdsutskottet
FIN-00102 RIKSDAGEN

stv@riksdagen.fi

Ärende

Utlåtande om regeringens proposition med förslag till lagar om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar och temporär ändring av lagen om transportservice

Landskapsregeringen har 26.11.2021 mottagit en begäran från riksdagens social- och hälsovårdsutskott gällande regeringens proposition med förslag till lagar om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar och temporär ändring av lagen om transportservice.

Enligt 28 § 2 mom. i självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) ska landskapet Ålands utlåtande inhämtas innan lagar som har särskild betydelse för landskapet stiftas. Landskapsregeringen konstaterar att den mycket korta beredningstiden medför att landskapsregeringen svårligen har kunnat bilda sig en heltäckande uppfattning i ärendet och gett alla för Åland eventuella relevanta synpunkter.

Covid-19-intyg vid ankomst till Finland

Statsrådet föreslår att 16 c § 2 mom. i smittskyddslagen inte förlängs. Det får konsekvensen att det efter 31.12.2021 inte längre finns undantag från skyldigheten att visa upp intyg och delta i test för personer som under de 14 dygn som föregått ankomsten till Finland endast har vistats i länder eller områden där covid-19-incidensen eller utbredningen av en virusvariant inte medför någon särskild risk för spridning av epidemin i förhållande till covid-19-incidensen eller utbredningen av virusvarianten i Finland.

I lagförslaget hänvisas till förhandsinformation att EU-kommissionen i slutet av november 2021 kommer publicera ett förslag till en ny riskbedömningsmodell för resor. Enligt propositionen är kommissionens mål att övergå från en landspecifik bedömning till en passagerarspecifik bedömning, varvid det i stället för modellen som grundar sig på incidens och positiva test krävs EU:s eller ett motsvarande covidintyg av alla passagerare

oavsett avreseland. EU-kommissionen nya riskbedömningsmodell stöder enligt statsrådet att 16 c § 2 mom. stryks.
Sedan lagförslaget skrevs har EU-kommissionen publicerat ett pressmeddelande om den nya ny riskbedömningsmodellen för resor (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6186) samt annan detaljerad information (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_21_6281). Av dessa framgår bland annat att medlemsstaterna ska göra undantag för inresande från grönlistade länder eller regioner och att definitionen av grönlistade länder eller regioner ändras så att hänsyn tas även till vaccinationstäckning. Kommissionen skriver att inga restriktioner ska gälla för resande från gröna länder. Dessutom ska undantag göras bland annat för gränspendlare. Landskapsregeringen konstaterar därmed att det som EU-kommissionen föreslår inte i sin helhet har beaktats när statsrådet förslår att 16 c § 2 mom. inte ska förlängas. Landskapsregeringen anser att 16 c § 2 mom. måste finnas kvar och anpassas till EU-kommissionens riskbedömningsmodell. Landskapsregeringen anser vidare att social- och hälsovårdsministeriets ofullständiga och delvis felaktiga utredning av gällande hälsosäkerhetsåtgärder i trafiken mellan Åland och Sverige behöver revideras på ett sådant sätt att begreppet gränspendlare kan appliceras för personer som regelbundet reser mellan Åland och Sverige (se bilaga skrivelse ÅLR 2021/9876 från 18.11.2021).

Gällande 16 a och b § konstaterar landskapsregeringen, liksom tidigare (se tidigare utlåtanden), att den utvärdering av testning av inresande till Åland från utlandet som gjorts inte redovisas i detaljmotiven till detta lagförslag. Utvärderingen, som uppdaterats gällande samtliga testade till 28.11.2021, har hittills inte visat på någon uppenbar nytta av inresetestningarna på Åland.

Landskapsregeringen ifrågasätter lagförslagets förenlighet med de grundläggande fri- och rättigheterna, proportionalitetsprincipen samt riksdagens grundlagsutskotts utlåtanden (GrUU 26/2021 och 35/2021 rd.) och social- och hälsovårdsutskotts betänkanden (ShUB 25/2021 och 18/2021 rd.) i frågan. Landskapsregeringen hänvisar i övrigt till tidigare utlåtanden, senast landskapsregeringens skrivelse från 18.11.2021 (ÅLR 2021/9876).

Nationell tillämpning av EU:s digitala covidintyg

I lagförslagets detaljmotivering konstateras att det i nuläget inte finns några närmare uppföljningsdata om den nationella tillämpningen av EU:s covidintyg. Det enda som redovisas är att enligt Institutet för hälsa och välfärd (THL) har verksamhetsutövare och andra aktörer laddat ner läsapplikationen för EU:s covidintyg ca 80 000 gånger i applikationsbutikerna. Landskapsregeringen konstaterar att en förlängning av 58 i § i lagen om smittsamma sjukdomar föreslås utan att evidens redovisas för dess direkta smittskyddseffekter eller effekter på vaccinationstäckning.

Giltighetstid

Landskapsregeringen bedömer att den föreslagna giltighetstiden till 30.6.2022 inte är motiverad, i synnerhet vad gäller förlängning av bestämmelserna om covid-19-intyg vid ankomst till Finland.

Grundlagsutskottet har i sina utlåtanden ansett det viktigt att restriktionerna genast upphör när det är möjligt. Bestämmelserna föreslås enligt lagförslaget gälla tills befolkningen enligt THL:s bedömning fått en full vaccinationsserie samt befolkningens motståndskraft mot sjukdomen covid-19 och mot eventuella virusmutationer är så god att åtgärderna inte längre enligt nuvarande kunskap kan betraktas som nödvändiga. Enligt lagförslaget har THL i ett utlåtande till social och hälsovårdsministeriet 1.11.2021 bedömt att bestämmelsernas giltighetstid behöver förlängas till och med 30.4.2022. Lagförslaget innehåller ingen ytterligare motivering varför bestämmelserna föreslås vara i kraft ytterligare två månader tills 30.6.2022.

Bestämmelser om begränsningar av förplägnadsrörelsers verksamhet

Lagförslaget innehåller inga ändringar i sak vad gäller bestämmelser om begränsningar av förplägnadsrörelsers verksamhet i 58 a-b §§ i smittskyddslagen. Landskapsregeringen har i flera tidigare utlåtanden under pandemin konstaterat att regionala organ bättre anpassat kan ta ställning till eventuella begränsningar och åtgärder som krävs för att bekämpa covid-19-epidemin och att bestämmelserna i 58 a § i smittskyddslagen skiljer sig från många andra befogenheter i lagen då begränsningar ska fastställas centralt genom förordning av statsrådet och inte genom förvaltningsbeslut regionalt.

Även grundlagsutskottet har noterat att strukturen hos den gällande och den föreslagna 58 a § skiljer sig från många andra befogenheter enligt lagen om smittsamma sjukdomar i och med att det inte anvisas att begränsningar ska fastställas genom förvaltningsbeslut utan genom förordning av statsrådet. Utgångspunkterna för den föreslagna regleringen skiljer sig således från utgångspunkten i 30 § 9 punkten i självstyrelselagen, enligt vilken landskapsregeringen eller någon annan myndighet som anges i landskapslag har behörighet att sköta uppgifter enligt lagen om smittsamma sjukdomar (se t.ex. GrUU 31/2020 rd, s. 5-6 och GrUU 9/2021 rd., stycke 14-15).

Enligt 18 § 13 och 22 punkten i självstyrelselagen för Åland faller näringsverksamhet med vissa undantag och tillstånd till utskänkning av alkoholdrycker inom lagtingets lagstiftningsbehörighet. Landskapsregeringen anser fortsatt att 58 a § i smittskyddslagen är problematisk och att regleringen faller inom lagtingets lagstiftningsbehörighet. Bestämmelsen borde oavsett ändras så att landskapsregeringen regionalt utgående från Ålands särförhållanden och utgående från tillämplig landskapslagstiftning samt förvaltningsbehörigheten inom smittskydd enligt 30 § 9 punkten i självstyrelselagen ges

stöd att på Åland genom förvaltningsbeslut begränsa förplägnadsrörelsers öppethållningstider och serveringstider.

Tillsyn

Landskapsregeringen konstaterar liksom tidigare att de temporära bestämmelserna innebär ökade arbetsuppgifter då landskapsregeringen är den myndighet som övervakar efterlevnaden av åläggandena och begränsningarna. De fortsatt utökade arbetsuppgifterna och kostnader som är kopplade till de temporära bestämmelserna i smittskyddslagen måste ersättas om de temporära bestämmelserna förlängs. Dessa kostnader omfattas inte i finansieringen av självstyrelsen och en särskild ersättning för landskapet Åland krävs.

Avslutning

Sammantaget ifrågasätter landskapsregeringen proportionaliteten i lagförslaget. Landskapsregeringen anser inte heller att den föreslagna giltighetstiden till 30.6.2022 är motiverad.

Landskapsregeringen har i övrigt inga särskilda synpunkter på de ändringar som föreslås i lagförslaget.

Lantråd Veronica Thörnroos

Minister Annette Holmberg-Jansson

FÖR KÄNNEDOM Ålands lagting, självstyrelsepolitiska nämnden, susanne.eriksson@lagtinget.ax
Statsrådets kansli, registratorskontoret@vnk.fi
Heidi Kaila, statsrådets kansli, heidi.kaila@gov.fi
Anne Kumpula, social- och hälsovårdsministeriet, anne.kumpula@gov.fi
Viveca Arrhenius, social- och hälsovårdsministeriet, viveca.arrhenius@gov.fi
Maija Neva, social- och hälsovårdsministeriet, maija.neva@gov.fi
Liisa Katajamäki, social- och hälsovårdsministeriet, liisa.katajamaki@gov.fi
Mikaela Nylander, justitieministeriet, mikaela.nylander@gov.fi
Mats Löfström, riksdagsledamot, mats.lofstrom@riksdagen.fi
Janina Groop-Bondestam, justitieministeriet, janina.groop-bondestam@gov.fi
Noora Löfström, statsrådets kansli, noora.lofstrom@gov.fi

BILAGA Ålands landskapsregerings skrivelse ÅLR 2021/9876 av den 18.11.2021

Ålands landskapsregering

Dokumentnamn	Brevnr
SKRIVELSE	190 S3
Ärendenr	Datum
ÅLR 2021/9876	18.11.2021

Hänvisning
Ert promemoriautkast 5.11.2021

Kontaktperson
Knut Lönnroth, +358 (0)18 25000 (växel)
knut.lonnroth@regeringen.ax

Social- och hälsovårdsministeriet
PB 33
FIN-00023 STATSRÅDET

kirjaamo@stm.fi

Ärende

Skrivelse om social- och hälsovårdsministeriets promemoriautkast gällande hälsosäkerhetsåtgärder i trafiken mellan Åland och Sverige

Tjänstemän från landskapsregeringen blev 16.10.2021 inbjudna till ett muntligt hörande angående social- och hälsovårdsministeriets promemoriautkast gällande hälsosäkerhetsåtgärder i trafiken mellan Åland och Sverige.

Enligt 33 § i självstyrelselagen (1991:71) för Åland ska landskapsregeringens utlåtande inhämtas innan statsrådet utfärdar föreskrifter som uteslutande gäller landskapet eller som annars har särskild betydelse för landskapet. Beaktande det skriftliga materialet och betydelsen av att ministeriet inför ett möte i frågan förstår landskapsregeringens inställning har landskapsregeringen valt att skriftligen ge sina synpunkter i frågan i stället för att delta i ett möte. Landskapsregeringen har dock beredskap att delta i ett möte i ärendet framöver och föreslår att både justitieministeriet och justitiekanslersämbetet får möjlighet att delta vid ett sådant.

Promemoriautkastet innehåller sådana felaktigheter att den måste omarbetas i grunden. Konklusionen att ålänningarna inte har någon särskild ställning när det gäller rätten att utöva näring eller kultur strider direkt mot självstyrelselagen för Åland och hela syftet med självstyret som är att bevara ålänningars svenska språk, kultur och lokala traditioner. Utöver att självstyrelselagen för Åland inte beaktats i promemorian så har även Ålandsöverenskommelsen av den 27 juni 1921 utelämnats där följande framkommer: *”1. Finland, som är beslutet att säkerställa och garantera Ålandsöarnas befolkning bevarandet av dess svenska språk, kultur och lokala traditioner, förbinder sig att utan dröjsmål införa följande garantier i självstyrelselagen för Ålandsöarna av den 7 maj 1920: […]”*. Därutöver anser landskapsregeringen att ärendet inte hanterats tidsmässigt på ett korrekt sätt från social- och hälsovårdsministeriet. Detta skulle vara en snabbutredning där landskapsregeringen nu först efter en månad kontaktas.

Social- och hälsovårdsministeriet föreslår i promemoriautkastet att de epidemiologiska kriterier som används i statsrådets förordning, vilken kan utfärdas med stöd av 16 c § 2 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar (FFS 1227/2016, nedan smittskyddslagen), bör framöver tolkas så att Sveriges gränskommuner till Åland befrias från intygs- och testskyldigheterna på samma grunder som gränskommunerna i norr. Samtidigt slår social- och hälsovårdsministeriet fast att bemyndigandet om att utfärda förordning endast är bundet till covid-19-incidensen och utbredningen av en virusvariant, vilket innebär att inga andra befrielsegrunder kan beaktas i förordningen. Man förtydligar detta ytterligare genom att ange följande kriterier för att länder och områden ska kunna inkluderas i förordningen: incidensen av covid-19-fall i förhållande till folkmängden under uppföljningsperioden är mindre än 25 per 100 000 invånare, andelen positiva covid-19-testresultat är inte större än andelen positiva test som rapporterats i olika områden i Finland och utbredningen av en virusvariant medför inte någon särskild risk för spridning av covid-19-epidemin till Finland. Social- och hälsovårdsministeriet anser att det inte finns laglig grund för att i nuläget befria vare sig Sveriges gränskommuner till Åland eller gränskommunerna i Sverige och Norge vid gränsen i norr från intygs- och testskyldigheterna på basis av gränskommunstatus.

Trots detta redovisar social- och hälsovårdsministeriet i promemoriautkastet att undantag tidigare gjorts för gränskommunerna i Sverige och Norge vid gränsen i norr just baserat på gränskommunstatus. Även landskapsregeringen konstaterade i utlåtande (14.10.2021, ÅLR 2021/8893) att gränskommunerna i Norge undantogs i statsrådets förordning 15.10.2021 trots att incidensen var högre än 25/100 000 under 14 dagar. I brev (2.9.2021, ÅLR 2021/7486) angående statsrådets förordning om undantag från skyldigheten att visa upp covid-19-intyg och delta i covid-19-test (FFS 804/2021, utfärdad 31.8.2021) konstaterade landskapsregeringen att statsrådet i den förordningen hade undantagit alla fyra svenska gränskommuner längs landgränsen mellan Sverige och Finland trots att endast en av dem då hade en incidens under det gränsvärde som då användes (10 fall per 100 000 invånare de senaste 14 dagarna). Det är därmed uppenbart att det funnits andra faktorer som har vägts in då gränskommunerna i Sverige och Norge vid gränsen i norr befriats från intygs- och testskyldigheterna. **Landskapsregeringen konstaterar att statsrådets förordningar från 31.8.2021 samt 15.10.2021 strider mot bemyndigandet om att utfärda förordning med stöd av 16 c § 2 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar.**

Social- och hälsovårdsutskottet föreslog i sitt betänkande 13.10.2021 att den grundläggande bestämmelsen om bemyndigande att utfärda förordning i 16 § 2 mom. i lagen om smittsamma sjukdomar (FFS 1227/2016) preciseras genom att det till bestämmelsen fogas ett omnämnande av incidensen av covid-19 i det land eller den region som avses i bestämmelsen i förhållande till incidensen av covid-19 i Finland eller utbredningen av en virusvariant (ShUB 25/2021 rd). Om gränsen för incidensen fastställs så att den är lägre än Finlands incidenstal får diskrepansen inte vara betydande. I social-

och hälsovårdsministeriets promemoriautkast föreslås att incidensgränsvärdet fortsatt ska vara 25/100 000 de senaste 14 dagarna. Finland har nu en 14-dagarsincidens på ca 200/ 100 000. Gränsvärdet föreslås således vara ca en åttondel av incidensen i Finland, vilket är en betydande diskrepans. **Landskapsregeringen konstaterar att social- och hälsovårdsministeriets promemoriautkast inte är förenligt med social- och hälsovårdsutskottets betänkande.**

Enligt ECDC var 14-dagars incidensen under vecka 44-45 år 2021 betydligt lägre i Sverige (80/100 000) än i Finland (200/100 000).[1] Antalet dödsfall i covid-19 var under samma period 2 per 1 000 000 i Sverige och 13 per 1 000 000 i Finland. Andel positiva test var liknande i Sverige och Finland. Skillnaden i incidens kan inte förklaras av skillnad i antal test tagna. **Landskapsregeringen konstaterar att de föreslagna kriterierna för undantag strider mot EU:s gemensamma principer, enligt vilka personer som reser från Sverige ska undantas från skyldigheten att visa upp covid-19-intyg och delta i covid-19-test vid inresa till Finland.**

Landskapsregeringen har tidigare redovisat erfarenheterna från testning av inresande till Åland utförda sedan 12.7.2021 (se tidigare utlåtande) samt bedömningen att denna testning inte haft några identifierbara positiva effekter. Denna bedömning står fast efter uppföljning av samtliga test tagna till och med 17.10.2021.

I övrigt hänvisas till landskapsregeringens tidigare utlåtanden i ärendet 2.9.2021 (ÅLR 2021/7486) och 14.10.2021 (ÅLR 2021/8893) samt GrUU 35/2021 rd och ShUB 25/2021 rd.

Sammanfattningsvis konstaterar landskapsregeringen att det inte finns något stöd i smittskyddslagen för att undanta vissa gränskommuner från intygs- och testskyldigheterna på basis av gränskommunstatus. Landskapsregeringen konstaterar vidare att ett gränsvärde på 25 / 100 000 strider mot social- och hälsovårdsutskottets betänkande. Landskapsregeringen anser att den enda åtgärden som är förenlig med smittskyddslagen är att helt undanta Sverige från skyldigheten att visa upp covid-19-intyg och delta i covid-19-test vid inresa till Finland. Landskapsregeringen har 16.11.2021 kontaktat justitiekanslern i ärendet.

Vicelantråd Harry Jansson

[1] https://qap.ecdc.europa.eu/public/extensions/COVID-19/COVID-19.html#eu-eea-daily-tab

Ålands landskapsregering

Minister Annette Holmberg-Jansson

FÖR KÄNNEDOM

Ålands lagting, självstyrelsepolitiska nämnden, susanne.eriksson@lagtinget.ax
Statsrådets kansli, registratorskontoret@vnk.fi
Thomas Blomqvist, nordisk samarbetsminister, thomas.blomqvist@gov.fi
Anna Hallberg, nordisk samarbetsminister, anna.hallberg@gov.se
Heidi Kaila, Statsrådets kansli, heidi.kaila@gov.fi
Anne Kumpula, Social- och hälsovårdsministeriet, anne.kumpula@gov.fi
Viveca Arrhenius, Social- och hälsovårdsministeriet, viveca.arrhenius@gov.fi
Justitiekanslersämbetet, registratur@okv.fi
Mikaela Nylander, justitieministeriet, mikaela.nylander@gov.fi
Mats Löfström, riksdagsledamot, mats.lofstrom@riksdagen.fi
Claes Hammar, generalkonsul på Åland, claes.hammar@gov.se
Janina Groop-Bondestam, Justitieministeriet, janina.groop-bondestam@gov.fi
Noora Löfström, Statsrådets kansli, noora.lofstrom@gov.fi